

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİNİN PERFORMANS DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ

Özel gereksinimli öğrenciler için BEP hazırlama süreci, Rehberlik Araştırma Merkezlerinde yapılan değerlendirme sonucu doğrultusunda ve yerleştirme kararından sonra başlar. BEP hazırlamaya geçmeden önce ilk yapılması gereken BEP geliştirme biriminin oluşturulmasıdır.

BEP geliştirme birimi kurulduktan sonra her ne kadar yasalarda doğrudan BEP bileşeni olarak belirtilmese de, ÖEHY (2018)'e göre özel gereksinimli öğrenenlere düzenlenecek eğitim faaliyetlerinde;

- **bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları** dikkate alınarak eğitim hizmeti sunulması,
- özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin **ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri** doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılması,
- özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin **eğitsel performansları** doğrultusunda amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitim görmelerine öncelik verilmesi

gerektiği vurgulanmaktadır.

Hem yasal gereklilik olması hem de BEP sürecinin diğer bileşenlerinin planlanabilmesi için **öğrenci performansı belirlenmesi temel ilk adım olarak görülmelidir**. Diğer bir deyişle, ekip üyelerinin ayrıntılı değerlendirme sonucunda ulaştıkları öğrencinin performansına ilişkin **veriler**, öğrenciye kazandırılacak davranışların kararlaştırılması, bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ve değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiğinin planlanabilmesi için öğrencinin yapabildikleri ve yapamadıklarının değerlendirilmesi ve ailenin onayının alınması gerekmektedir.

Mevcut performansın değerlendirilmesi;

Öğrencinin tüm derslere ilişkin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmesidir. Öğrencinin öğretim programındaki amaçlara ilişkin olarak yapamadıklarının yanı sıra yapabildiklerini ortaya çıkartmaktır. Öğrencinin performansının belirlenebilmesi için değerlendirme verileri ön şarttır aksi takdirde beceriye ya da konuya dair öğrenci performansı vermek olanaksızdır. Bu nedenle, ilk olarak eğitsel performans değerlendirme yöntemleri ve kullanılacak teknikler belirlenmeli; performans düzeyi ifadeleri yazılırken hangi yönteme dayalı olarak belirlendiği belirtilmelidir (Kargın, 2006, s. 149).

PERFORMANS DEĞERLENDİRMEDE KULLANILACAK DEĞERLENDİRME YÖNTEM ve TEKNİKLERİNİN KARARLAŞTIRILMASI

Gürsel ve Vuran (2015, s. 209-210), özel gereksinimli öğrencinin programının hangi öğretim alanlarında bireyselleştirileceğine öncelikle karar verilmesi gerektiğini belirtmektedirler ve bu alanların akademik beceriler, motor beceriler, sosyal beceriler ve iletişim becerileri olabileceğini belirtmektedirler.

Bu becerileri belirlemek için bir model önermişlerdir. **Programa dayalı modele** göre;

1. Öğretilecek beceri kapsamı ve sırasına karar verme
 - Programda var olan ve öğrencinin gereksinimi karşılayacak ve onun için önemli olabilecek beceriler içerisinde belli bir sıralama, güçlük düzeyi, yapılaş sırasına göre seçilebilir.
 - Öğrencinin kendisi, aile ve önceki öğretmeninden bilgi alınabilir.
2. Hangi davranış ya da becerinin öğretileceğine karar verme
 - Davranış ya da beceriyi sınırlandırmak için;
 - Program alanını seçme (Türkçe...)
 - Belirlenen alanda yer alan beceriler için öğrenciyi değerlendirme
 - Problem alanlarını kaydetme
 - Belirginleşen beceri alanlarında öğrenciyi ayrıntılı değerlendirme
3. Değerlendirme araçlarını seçme ve değerlendirmeyi yönetme
 - Formal ya da informal değerlendirme araçlarını seçme
 - Ölçme araçları ile değerlendirme sadece başlangıçta değil, süreç içerisinde de yapılmalıdır.
4. Öğrenci performansının kaydedilmesi
 - Öğrencinin nereden başladığı ve ne kadar ilerlediğinin görülebilmesi ve kanıtlanabilmesi için gereklidir.

Performans ifadelerini yazarken dikkat edilmesi gereken hususlar öncesinde performans değerlendirmede kullanılabilecek değerlendirme yöntem ve tekniklerini hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Bu yöntem ve teknikler öğretmenlerin tanı almamış çocukların gelişimini takip edebilmek için de kullanılabileceği ve ilk belirleme aşamasında, süreç içerisinde gelişimi gözlemlemek, tanı almış bir çocuğun eğitsel performansını belirlemek ve eğitim süreci sonunda amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını belirlemek için de kullanılabilmektedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin öğretimlerinde takip edilen değerlendirme süreçleri;

- Tarama/gönderme
- Tanılama (özel eğitim hizmetlerini almak için uygunluğun belirlenmesi)
- **Eğitimin planlanması (BEP)**
- **İlerlemeleri izleme**
- **Programı değerlendirmedir (Gürsel, 2012,s. 43).**

RAM aracılığı ile tanılama sonrası özel gereksinimli birey için öğretmenlerin yapması gereken değerlendirme;

- BEP planlanabilmesi için öğrencinin **performans düzeyinin belirlenmesi**,
- BEP geliştirildikten sonra uygulama sürecinde öğrencideki **değişiklikleri ve ilerlemeleri izleme; günlük gelişmeleri takip etme, amaçları geliştirebilme, uygulanan** programın etkililiğini anlamak için gerçekleştirilir.
- **Öğretim programını** değerlendirmedir. (BEP yılda en az 1 kez değerlendirilir, amaç öğretim sonundaki öğrenci performansındaki değişiklikler ve öğretimin etkililiğini açıklamaktır.

Gürsel (2012), özel gereksinimli olan çocukların tanılanmalarında ve programlarının hazırlanmasında birçok teknik ve araçtan faydalandığını belirtmekte ve bu sürece ilişkin formal ve informal değerlendirme türlerini şu şekilde açıklamaktadır;

Formal testleri daha çok yapılandırılmış test ortamlarında hazırlık ve uygulamaları kurallara dayalı olan testler olarak açıklamaktadır.

Formal değerlendirme türlerini ise;

- Standartlaştırılmış başarı testleri (amaç akademik başarıyı, diğer öğrenenler ile kıyaslayarak ortaya koymaktır.)
 - Grup başarı testleri
 - Bireysel başarı testleri
- Psikolojik testler (amaç, öğrencinin öğrenme yetenek düzeyini belirlemektir) olarak belirtmektedir.

İnformel testleri ise daha çok öğretmenlerin sınıf içi öğretim uygulamalarını yürütürken, çeşitli ders, konu, beceri ya da kavrama ilişkin performans düzeyini belirlemek için kullandıklarını ifade etmektedir. Bu testlerin öğretimi doğrudan yansıtmasının en önemli özelliği olduğunu belirtmektedir. Böylelikle öğretmenlerin BEP için uzun ve kısa dönemli amaç yazabilmelerini mümkün kılar ve gerçekleştirilen öğretimin etkililiği verimliliği hakkında bilgi verdiğini dile getirmektedir. Dolayısıyla, informal testler BEP için öğrenci performansı belirlenerek neyin öğretileceğinin belirlenmesi, öğretimin planlanması ve geliştirilmesi için fırsat sağladığını vurgulamaktadır (Gürsel, 2012).

Bu sebepten dolayı, özel gereksinimli öğrencilerin performanslarını belirlemek ve diğer değerlendirme süreçleri için de açıklamalarda informal değerlendirme yöntemlerine yer verilecektir.

İnformal Değerlendirme Türleri

İnformal değerlendirme, öğrenenlerin çeşitli öğrenme alanlarındaki performans düzeyini belirlemek üzere gerçekleştirilir ve BEP hazırlanması için dayanak oluşturur.

Gürsel (2012) informal değerlendirme türlerini şu şekilde açıklamaktadır;

- Ölçüt Bağımlı Değerlendirmeler (Programda yer alan beceri ve kavramlara dayandırılır. Öğretmenler tarafından kolaylıkla geliştirilebilir. Belirli amaç ve becerilerin değerlendirilmesini mümkün kılar.)
- Çalışma Örnekleri ve Öğrenci Ürün Dosyasının Değerlendirilmesi (öğrencinin tüm ortamlarda ve tüm çalışmalarını içeren bir tür gelişim dosyasıdır. Davranış örnekleri, öğrenme ürünleri, öğretmen bilgi ve öğrenci tercihlerini içerir.)
- Programa Dayalı Değerlendirme

Kargın (2006) “**Programa Dayalı Değerlendirme**”yi özel gereksinimi olan öğrencilerde neyin öğretileceğine karar verilebilmesi için, eğitsel performanslarının belirlenmesi ve gelişimlerini takip edebilmek amacıyla kullanılan bir yöntem olarak açıklamaktadır. Ulusal normlardan daha çok okul ya da sınıf programına dayalı olarak öğretmen tarafından kolaylıkla hazırlanabilecek öğrenci performansı değerlendirme yöntemi olduğunu belirtmektedir. Amaç, sınıfta öğretilen beceri ve kavramların ne ölçüde öğrencide var olduğu ya da gelişme gösterdiğini tespit etmek olduğunu vurgulamaktadır.

Gürsel (2012, s. 52) Programa Dayalı Değerlendirmede ile;

- Öğrenci beceri düzeyinin belirlenebileceği
- Öğretime ilişkin karar alınabileceği
- Öğrencinin hem güçlü hem zayıf yönlerinin belirlenebileceği
- Öğretimde uyarlamalar yapılabileceği ve sürekli değerlendirmenin mümkün olduğunu belirtmektedir.

Bunun yanı sıra, Programa Dayalı Değerlendirmenin genellikle iki amaç için kullanıldığını ifade etmektedir.

- temel akademik becerileri yoklama
- çalışma becerilerini yoklama

Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında ÖEHY (2018)’e göre; “ öğrenciler, kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programını takip ederler. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak BEP hazırlanır.” ifadesi bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı, özellikle genel eğitim okullarında tam zamanlı öğrenim görmekte olan özel gereksinimli bireylerin eğitsel performans değerlendirmesinde programa dayalı değerlendirme kullanılması uygun olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlere pratik bir şekilde öğrencinin programın hangi aşamasında olduğuna ilişkin veri sağlar. Programda belirlenen amaçlar, basitten karmaşığa doğru sıralandığından, nereden başlanması gerektiği ve hangi sırada öğretimin gerçekleştirilmesi gerektiği bilgisini verir. Öğrencinin program dahilinde zayıf ve güçlü yönlerini açığa çıkartır ve değerlendirmenin sürekliliği için fırsat sağlar (Kargın, 2006, s.123).

Kargın (2006, s.124), Programa Dayalı Değerlendirmede, genel ilkökul düzeyinde sınıf düzeyine ilişkin beceri alanı, kazanımları ve açıklamaları gösteren her ders için oluşturulmuş öğretim programlarına göre geliştirilebileceğini belirtmektedir. Ancak, programa dayalı değerlendirmede dikkat edilmesi ve takip edilmesi gereken basamaklar bulunduğunu dile getirmekte ve şu şekilde açıklamaktadır;

- “MEB tarafından hazırlanmış olan her derse ilişkin öğretim programında yer alan beceriler listelenir. Becerilerin kolaydan zora doğru sıralanıp sıralanmadığı kontrol edilir. Tüm beceriler için amaç yazılır ve bu amaçları test etmek için maddeler hazırlanır. Değerlendirme aracı hazırlanır. Değerlendirmenin nerede ve ne zaman yapılacağı belirlenir. Öğretim gerçekleştirildikten sonra ve yıl boyunca belirlenen diğer amaçlara ulaşmak için de kullanılabilir.”

İnformel Değerlendirme Teknikleri

- Beceri Analizi
Bir becerinin alt basamaklara ayrıştırılarak sıraya konması ile gerçekleştirilir. Karmaşık beceriler, öğrenilebilir küçük adımlara bölünür. Beceriler psiko- motor ya da bilişsel beceriler olabilir. Beceri analizi, becerinin özelliğine göre 3 şekilde yapılandırılabilir.
 - Yapılış sırasına göre (dış fırçalamak...)
 - Gelişimsel aşamaya göre (beceri basamaklarının birinin diğerinin önkoşulu olması- onluk bozarak yapılan çıkartma işlemi...)
 - Güçlük derecesine göre (daha kolay öğrenen beceri alt basamakları ile başlama- harflerin yazımı-eğri ve düz çizgili harflerden önce düz çizgili harflerin öğretilmesi) (Gürsel, 2012, s.54)
- Hata Analizi
Öğrencilerin akademik becerileri ve kavramlara ilişkin olarak yapmış olduğu hataları ve güçlük alanlarını belirlemek için çalışma örneklerini incelemektir. Hata analizinde öğrencinin dikkatsizlik ya da rastgele yaptığı hatalar analize dahil edilmez. Önemli olan öğrencinin yapmış olduğu hatanın örüntüsünü açıklamaktır. Bunun için ölçüt bağımlı bir test geliştirilebilir ve öğrencinin yapmış olduğu hatalar analiz edilerek, hata örüntüsü açıklanır. Hangi beceri gereksinimi olduğu kararına varılır (Gürsel, 2012, s.55,56).
Kargın (2006, s. 130), hata analizi tekniğinin sesli okuma, okuduğunu anlama ve matematik becerilerinin değerlendirilmesi için uygun bir teknik olduğunu belirtmektedir. Öğrencinin yapmış olduğu hatalardan yola çıkarak örüntü kurabilmek için öğrenciye 3 ila 5 arasında soru sorulması gerektiğini, hata yapmasına neden olan güçlüğün tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra, öğretmenlere

hatanın türü kadar ne kadar sıklıkla olduğunu da belirlemenin önemine dikkat çekmektedir.

- Kontrol listeleri

Kontrol listeleri bir programa dayalı olarak öğrencinin akademik yeterlilik düzeyini belirlemenin yanı sıra, gelişim alanlarını değerlendirerek güçlü ve zayıf yönlerini açıklamak için kullanılabilir (Kargın, 2006, s. 124). Akademik yeterliliği değerlendirmede ders içeriği geçerli programa dayalı olarak hazırlanabilir. Gelişimi değerlendirmek için ise; bilişsel, motor gelişim, sosyal ve dil gelişim alanlarına göre düzenlenebilir. Kontrol listeleri, sadece performans düzeyi belirlemek için değil öğrencinin gelişimini takip etmek için öğretim sonunda da uygulanabilir (Gürsel, 2012, s. 58) Kontrol listeleri öğrencinin sadece bulunduğu sınıf düzeyine göre değil diğer sınıf düzeylerini de kapsayacak şekilde planlanabilir (Kargın, 2006, 124).

Kontrol listeleri konu başlığı altında hedeflenen kazanımların sıralanması şeklinde düzenlenebilir ve ilk, son değerlendirmeye ilişkin görüşler ve açıklamalara yer verilebilir.

2019 yılı MEB 1. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Konuşma Becerisi
Kazanımları göre;

No	Konu	İlk değerlendirme	Son Değerlendirme	Açıklama
	KONUŞMA			
1	Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.			
2	Hazırlıksız konuşmalar yapar.			
3	Çerçevesi belirli bir konu hakkında konuşur.			
4	Konuşma stratejilerini uygular.			

- Doğrudan Gözlem

Öğrencinin sadece ne yaptığı değil, ne zaman hangi şartlarda eylemi gerçekleştirdiğinin ortaya konmasını sağlar. Doğrudan ölçülebilen davranışlar için kullanılır. Genellikle doğal ortamda gerçekleştirilir. Gözlenecek davranış belirlenmeli ve açık, anlaşılır ve ölçülebilir olarak ifade edilmelidir. Gözlem, davranışın ortaya çıkma sıklığına, ölçüsüne bakarak ve kayıt tutarak gerçekleştirilebilir. Bağırma, küfür erme gibi davranışların ne kadar sıklıkla ortaya çıktığının yanı sıra eylemin ne kadar sürdüğü y ada çocuğun ne kadar sürede sakinleştiği de önemli bir ölçüdür. İkinci aşamada ise, nasıl ölçüleceğine karar verilmeli ve ne kadar süre gözlemleneceğine karar verilmelidir (Gürsel, 2012, s.55).

- Ders Yoklamaları (Quiz)
Programda yer alan derse ilişkin alan beceri ve kavramlara dair öğrencilerin sınıfta öğrenme düzeylerini ölçmek hedeflenir. Öğretmenler tarafından geliştirilen pratik bir uygulama olduğu için yaygın olarak kullanılır.
 - Ders yoklamaları
 - Temel Akademik Becerileri Yoklama (temel akademik beceriler; okuma, matematik ve yazılı anlatıma ilişkin performans değerlendirme; dört temel türde gerçekleştirilir; gör-söyle, gör-yaz, işit-yaz, düşün-yaz)
 - Çalışma Becerilerinin Yoklanması (öğrencinin bağımsız öğrenme becerilerine sahip olup olmadığının değerlendirilmesi; yönergelere uyması, geri bildirim...) (Gürsel, 2012, s.55)
- Çalışma Örneği Analizi
Öğrenci ürünlerinin incelenerek gereksinimlerine yönelik karar vermedir.(yazılı çalışmalar bakarak el yazısı becerilerini değerlendirme...) (Gürsel, 2012, s.56)
- Görüşmeler ve Anketler
Öğrenciye ilişkin aileden sözel veri toplama için kullanılabilir görüşme gerçekleştirilebilir; öğrenci sağlık durumu, ev içinde yaşadığı problemler...). Anketler ise sözlü ya da yazılı kullanılabilir. Aile, öğrenci ya da diğer uzmanlardan detaylı bilgi almak için kullanılabilir (Gürsel, 2012, s.57)

KAYNAK

	Kitap Adı	Yazar	Basım Yılı Yayın Evi
1	İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları yaklaşımlar,yöntemler,teknikler	Prof. Dr. Bülbin Sucuoğlu & Doç. Dr. Tevhide Kargın	2006 Morpa Yayınları
2	İlköğretimde Kaynaştırma	Editör Süleyman Eripek	2012 Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını